

Psikoloji

Normal İnsanlar Neden İşkenceci Olur?

Uluslararası örgütler ve insan hakları savunucuları birçok ülkede profesyonel sorgulayıcılarca işkenceye başvurulmasına karşı mücadele ederken, Bağdat'taki Abu Garib hapisanesinde gardiyanların ve askerlerin eğlenmek amacıyla tutuklulara yaptıkları insanlık dışı muamele, normal insanların "amatör işkenceciler" haline gelebildikleri daha tehlikeli bir sürecin bilimsel araştırmalara konu olmasına yol açtı. Science dergisinde geçtiğimiz ayın sonunda "Normal İnsanlar Düşman Esirlere Neden İşkence Ederler" başlıklı bir makalede, Princeton Üniversitesi psikoloji profesörü Susan Fiske ve iki doktora öğrencisi, herkesin bir işkenceci olma potansiyelini içinde taşıdığını ve bunun bir otoriteye boyun eğme ve daha da önemlisi "otoriteyi memnun etme" kültürünün ürünü olduğu sonucuna varıyorlar.

Fiske ve ekip arkadaşları, Abu Garib'deki askerlerin ve görevlilerin davranışında, savaş stresi, ölüm korkusu, arkadaşlarını yitirme gibi etkilerin de kısmen rol oynamasına karşın, asıl etkenin "insanların kendi gruplarının eylemlerini doğru, başka grupların eylem ve düşüncelerini yanlış ve kötü" olarak değerlendirmeleri ve

"kendilerinin temsil ettikleri yüce değerlere bir tehdit" olarak algılamalarının yattığını vurguluyorlar.

Makalede, önyargıların yalnızca savaş, gerginlik vb. gibi durumlarda değil, normal koşullarda da davranışları etkilediği

belirtiliyor. Örneğin, kısa süre önce yapılan bir anket, Amerikalıların Müslüman ve Arapları kendi değerlerini paylaşmayan, güvenilmez, soğuk, hilekar insanlar olarak değerlendirdiklerini ortaya koymuş. Daha önce 8 milyon insanı kapsayan 25.000 araştırmanın vardığı bulguları inceleyen araştırmacılara göre "sıradan insanlar, meşru otorite tarafından verilen emirleri yerine getirmek için inanılmaz ölçüde tahripkar eylemlere girişebilirler" sonucuna varıyorlar. Fiske ve arkadaşlarına göre, "İşkence, kısmen de olsa bir sosyal itaat suçu. Astlar yalnızca kendilerine verilen emirleri değil, otoritenin nihai hedefleri konusundaki anlayışları doğrultusunda üstlerinin kendilerine vereceğini düşündükleri emirleri de uyguluyorlar.

Örneğin linç, sıradan insanların yasaların ötesine geçerek toplumun iradesi olarak yorumladıkları bir şeyi yerine getirmeleri eylemi olarak ortaya çıkıyor."

Araştırmacılar, sosyal etkinin önce küçük, önemsiz görünen davranışlarla (bu örnekte, hakaret ve küfür) başladığını ve acemi askerlerin çekincelerinden kurtulup "eylem içinde öğrenme" yoluna girdiklerinde giderek daha ağır aşağılama ve bedeni saldırılara dönüşmesi biçiminde ortaya çıktığını söylüyorlar.

